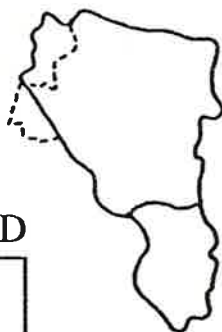

växter

I HÄLSINGLAND OCH GÄSTRIKLAND

Mandelblomma

Nr 3
1989
Årg.7

Växter i Hälsingland och Gästrikland ges ut av Gävleborgs Botaniska Sällskap (GÄBS), lokalförening av Svenska Botaniska Föreningen (SBF). Tidskriften utkommer med tre nummer årligen (vinter, vår och höst) och distribueras till medlemmar i GÄBS.

Du blir medlem i GÄBS genom att betala in årsavgiften på GÄBS postgirokonto 57 58 11 - 5. Årsavgiften för 1989 är 55 kr för dig som inte är medlem i SBF. 5 kr av denna avgift går till medlemskap i SBF. Om du redan är medlem i SBF, genom prenumeration på Svensk Botanisk Tidskrift (SBT), är årsavgiften 50 kr.

Prenumeration på SBT beställs genom Britt Snogerup, Botaniska museet, Ö. Vallgatan 18, 223 61 Lund, postgiro 446 50 72 - 9. SBT utkommer sex gånger årligen och omfattar ca 380 sidor. Prenumerationsavgiften för 1989 är 165 kr.

Önskemål och bidrag i alla tänkbara former för kommande nummer av Växter i Hälsingland och Gästrikland mottages tacksamt av redaktionen som består av:

Bengt Stridh, 6:e Bjurhovdagången 36, 1 tr., 723 53 Västerås, 021/12 43 07

Rosa Wallgren, Källparksgatan 2, 754 32 Uppsala, 018/21 04 29

Mats Wedin, Gnejsvägen 7 A, 752 42 Uppsala, 018/15 22 39

GÄBS styrelse 1989

Ordförande	Anders Delin	Lundnäs	820 10 Arbrå	0278/400 57
Vice ordf.	Peter Ståhl	Lugna Gatan 74	802 30 Gävle	026/14 59 68
Sekreterare	Ulf Swahn	S Kopparslagarg 13 B	802 21 Gävle	026/10 35 86
Kassör	Stefan Olander	Box 225	820 03 Viksjöfors	0271/180 39
	Bengt Stridh	adress enligt ovan		
	Björn Wannberg	Ormvråksvägen 7	756 52 Uppsala	018/32 07 59
	Åke Ågren	Ringvägen 9 E	826 00 Söderhamn	0270/105 03
suppleant	Berit Berglund	Glaciärvägen 3	803 33 Gävle	026/11 42 78
suppleant	Mats Wedin	adress enligt ovan		

GÄBS bildades i Gävle den 7 februari 1982. Sällskapetets syften är:

1. Att sammanföra människor, som är intresserade av botanik i allmänhet eller någon av botanikens många specialgrenar, och verka för spridandet av kunskaper inom dessa områden.
2. Att utforska florán i Gävleborgs län.
3. Att verka för skydd och vård av hotade växter och växtsamhällen i länet.

I Hälsingland bedrivs projektet "Hälsinglands flora" med Anders Delin som ledare och Peter Ståhl som handhavare av atlas-rutor. I Gästrikland pågår projektet "Hotade och sällsynta växter i Gävle kommun" med Ulf Swahn och Peter Ståhl som ledare.

GÄBS har 199 medlemmar (1989-09-10). Omslagsbild av Jonas Lundin, Gävle.

(Uppsala)² x Västerås 1989-09-28

Hej kära läsare!

Varken sjukdom, elände eller att redaktionen var utspridd på tre kontinenter när redaktionsträffen var inne har hindrat oss från att ge er årets sista nummer av VÅX. Om fjällven var fjolårets inneart verkar köseven vara årets, tre nya fynd gör att det totala antalet aktuella fynd nu är ca 10. Om du kommer till höstmötet den 21 oktober lär du få se köseven och annat smått och gott ur pressarna och diamagasinen. Vi vill gärna rekommendera höstmötet, det är ett mycket trevligt återkommande arrangemang å herr ordförandes domäner på Lundnäs i Arbrå.

Vi i redaktionen älskar att få idéer från läsekretsen. P. Ståhl har kläckt en fin idé. Nämligen att i varje nummer skriva om någon säregen växtplats i länet under rubriken *Märkliga växtlokaler i Gästrikland och Hälsingland*. Vi i redaktionen hör nog allt hur det börjar spraka i ditt huvud av uppslag när du läst sistlidna mening och ser fram emot drivor av bidrag till denna serie (för vi älskar nämligen manuskript oxå). I annat fall lär det bli en av de kortare serierna i tidskriftens historia. Den kortaste hittills är Mellanljusnans flora där endast del 1 har sett dagens ljus (nr 1/85).

Drivor..., onekligen är det lätt att tänka på sådana av snö nu när vintern närmar sig, men även dito av krysslister är värda att fundera något över. Nu när vi går på högvarv inför det stora finalåret av inventeringsarbetet för Hälsinglands flora ser vi med glädje framför oss hur dina händer far fram som lärkvingar över datorernas tangentbordet för att vi till sommaren skall ha alla våra krysslister inlästa till dator.

Vi ses!

Bengt, Rosa och Mats

MANUSSTOPP 8/1 1990

SLUTSPURT FÖR HÄLSINGEFLORAPROJEKTET

År 1990 kommer att bli sista inventeringssäsongen för Hälsingefloraprojektet. De sista "vita fläckarna" ska fyllas ut och eventuella oklarheter beträffande artbestämningarna i de inventerade rutorna redas ut.

Våra ansträngningar kommer sannolikt att återigen få stöd utifrån. Thomas Karlsson har nämligen meddelat, att Smålandsfloraprojektet går mot sitt slut och att han och eventuellt fler botanister kan få tid över för att hjälpa oss. Detta erbjudande tar vi givetvis emot med största tacksamhet.

Vi ser här ett tillfälle att inte bara slutföra inventeringsarbetet utan även få våra artkunskaper upputsade av de mycket kompetenta fältbotanister som kommer att delta. Den som är mycket kritisk kommer att säga, att den artkännedomen skulle ni ha skaffat er innan ni började florainventeringen. Vi kan svara att fullärd blir man aldrig, och att det är bättre att inse sina brister innan man skriver floran än i efterhand.

För att ge tillräcklig tid både åt inventeringsarbetet och åt genomgång av färskt och gammalt insamlat material och möjligen åt någon gemensam exkursion, planerar vi att vara ute en hel vecka, nämligen 16-22 juli. Vi ska bo på Harsagården i Järvsö. Platsen ligger geografiskt lämpligt för några av våra "vita fläckar" och erbjuder utmärkt mat och logi. En något högtidligare avslutning än vanligt ska vi också kosta på oss, förslagsvis lördag 21 juli.

Reservera alltså vecka 29 år 1990 för det största botaniska evenemanget inom överskådlig tid i Hälsingland.

Anders Delin

EFTER HÄLSINGEFLORAN

Eftersom vi nu siktar på 1990 som den sista inventeringssäsongen för Hälsingefloran, finns det skäl att diskutera vad hälsingebotanisterna ska syssla med därefter. Alla som ska skriva, och det är alla som vill, kommer förstås att ha full sysselsättning. En annan arbetsuppgift, som redan har skisserats, är Gästrikefloran, som gästrikarna nog gärna vill ha hjälp med, efter att tidigare ha hjälp hälsingarna.

Ytterligare ett annat arbetsfält framstår som självklart för den som - likt föreningen enligt sina stadgar - vill arbeta för bevarande av hotade arter och biotoper. Det är kryptogambotaniken. 81% av Hälsinglands landareal är skog. Urskogsarealen är bara c:a en tusendel av detta. Urskog och naturskog hör till de mest skyddsvärda biotoperna, på grund av de många arter, som hör hemma i denna miljö, och som inte klarar sig i produktionsskogen.

Vid en närmare granskning av vilka dessa arter är, finner man att tämligen få kärlväxtarter skadas av kalhuggning och vanligt skogsbruk, om hänsyn tas enligt §21 i skogsvårdslagen. Det är t.ex. knärot, spindelblomster, skogsfru, ögonpyrola och skogssvingel.

Desto fler är däremot de svampar, lavar och mossor, som är helt beroende av lång skoglig kontinuitet och av stora mängder av grov döende och död ved. Svampar som nordlig anisticka, rosenticka, taigaskinn, lapp-ticka, ullticka och gränsticka kan användas för att klassa naturvärdet i urskogsliknande bestånd.

Likaså kan dvärgbägarlav, ringlav, elfenbenslav, grenlav, skuggblåslav, trådbrosklav, lunglav och skrovellav tjäna som indikatorer på särskilt värdefull skog.

Bland mossorna är t.ex. följande arter beroende av gammal skog: Skogstrappmossa, vedsäckmossa, flikmossor, dunmossa, vågig fjädermossa och andra fjädermossor, grön sköldmossa och kantvitmossa.

Enligt min mening borde hälsingebotanisterna under kommande år ägna sig mycket åt att lära känna svampar, lavar och mossor och att med hjälp av dessa

finna och avgränsa skogsområden att skydda för framtiden. Detta är svårt och man behöver vägledning. Lyckligtvis finns inom vår förening några kunniga personer, som vi kan vända oss till. I Hälsingland är det Malte Edman, Arbrå, som står för det bästa svampkunnandet. Åke Ågren, Söderhamn och Mats Wedin, Hudiksvall kan lavar. Jens Hansen, Järvsö och Mats Gustafsson, Forsa, klarar av mossorna. I Gästrikland har vi Ove Lennström i Gävle och Eric Sundström i Sandviken som svampexperter. Anders Nordin i Gävle är lavexpert inte bara på läns- utan på riksnivå. Ulf Swahn i Gävle är också mycket kunnig på lavar, men allra mest på mossor.

Säkerligen finns det många fler, här ej nämnda, som kan åta sig att vägleda oss andra inom dessa svåra växtgrupper, och jag skulle med dessa rader vilja be dem träda fram och tillsammans med de nämnda botanisterna arbeta för att bygga upp en kryptogamenhet inom föreningen, med kurser, exkursioner och framför allt inventeringar av natur- och urskogsrester.

Anders Delin

Som inledning till Peter Ståhls artikel vill vi i redaktionen citera några rader ur ett brev från honom. "Jag har en idé. Nämligen att inleda en serie med artiklar om intressanta växtlokaler i länet. Det skulle vara beskrivningar av lokalerna, gärna en levande och intresseväckande skildring av platsen. Lokalerna bör också vara tämligen exklusiva, kanske de 10-25 bästa i vardera landskap, och minst en från varje landskap per nr. Åtminstone om man tänker sig att publicera dem samlat efter några år vilket jag tycker vore trevligt och välkommet. Om redaktionen är intresserad av detta kan Näsberget få utgöra den första." Jodå, redaktionen är intresserad. I hopp om att andra skribenter än Peter kommer att bidra till denna serie startar vi alltså nu med artikeln om Näsberget.

Märkliga växtlokaler i Gästrikland och Hälsingland. Nr 1.

**NÄSBERGET I MELLANSJÖ
- EN FÖR VETENSKAPEN NY
VÄXTLOKAL.**

Trots att både Gästrikland och Hälsingland är förhållandevis okända är det inte så lätt att hitta nya förstklassiga växtlokaler - sådana som Körbergs klack, Sävasjön, Viberget i Hamrånge, Lindefallet, Lindmoren, Storröjningsmorän, Gryttjesberget eller Åsberget i Gnarp - alltså lokaler där både flora, vegetation och helhetsmiljö är särpräglad och inte liknar någon annan lokal i landskapen.

I sommars hade jag turen att hitta en tidigare okänd växtlokal som kanske kan komma in bland Hälsinglands 20 förnämsta (Top twenty).

Lokalen som jag kallat för Näsberget ligger 1 km NO Mellansjö i Ramsjö socken och helt nära gränsen till Medelpad.

Helt okänd var nu inte lokalen. Så här uppdagades den.

I början av juni var jag i Ramsjö och inventerade några atlasrutor. I Mellansjö letade jag ogräs på bangården och i ett intilliggande land. På det viset kom jag snart i kontakt med en kvinna som odlade potatis på samma ställe. Hon kände inte till några "särskilda växtlokaler", men berättade att det växer blåsippor intill en bäck på andra sidan sjön. Jag lämnade potatislandet och bangården åt sitt öde och for runt sjön för att leta reda på lokalen.

Efter att ha följt bäcken en stund kom jag mycket riktigt till ett ställe där det växte blåsippor, men också åtskilliga andra väl så sällsynta örter. Det visade sig också att lokalen

var betydligt större än jag väntat och egentligen omfattade två bäckar.

Det är den nordvästra delen av Näsberget, som sträcker ut sig mot Medelpadsgränsen som är intressant. Här söker sig två bäckar nedför den kraftigt småkuperade sydvästsluttningen. Den större bäcken, kallad Vandelbäcken, kommer från sjön Vandeln i Medelpad. Den mindre, som jag kallat Klabbtorpsbäcken eftersom den mynnar i Mellansjön vid Klabbtorpet, rinner enligt topografiska kartan upp ur berget omkring 365 m ö h. Den kan dock följas högre upp och utgör troligen en delvis underjordisk avledning av vatten från Vandelbäcken. Områdets hydrologi har dock blivit helt omkastad av bäverdammar. Detta har medfört att Vandelbäckens 5-6 meter breda botten tidvis torrläggs och att den lilla Klabbtorpsbäcken istället blivit permanent vattenförande och under försommaren bräddar över in i omgivande skog.

Den intressantaste floran finns längs Vandelbäcken. Här sluttar berget mot söder eller sydväst varför åtskilliga sydliga arter förekommer. T ex skogssäv, örnbräken, olvon, piprör och förstås blåsippa som alla är ovanliga i Hälsinglands inland ovanför högsta kustlinjen. Den rika floran kulminerar kring 350 m-nivån. Här utbreder sig en enastående örtflora med bl a blåsippa, underviol, skogsnäva, trolldruva, liljekonvalj, kransrams, lundelm och örnbräken i stor mängd. Här förekommer också ymnigt med trybuskar, som lokalt är över två meter höga, samt måbär och tibast. Mer sparsamt och lokalt förekommer också skuggviol (bl a under en stor brakvedsbuske). I en källa intill bäcken finns en exklusiv trio. Här växer nämligen spädstarr, taigastarr och köseven tillsammans. Området ter sig märkligt främmande i denna del av Hälsingland där annars grovblockiga tallhedar breder ut sig, till synes utan slut och omväxling.

Växtligheten längs Klabbtorpsbäcken är delvis av annan karaktär. Bäckens rinner i ett solskyddat läge och miljön är därför både skuggig och fuktig. Floran liknar den i bäckraviner. De värmekrävande arterna saknas - istället hittar vi här några nya intressanta arter t ex torta, lundstjärnblomma, stinksyska, storgröe och fjällskräp. Kanske för att framhäva skillnaderna växer ett bestånd av fjällskräp och ett av tussilago sida vid sida. Högre upp ändrar floran karaktär och blir mer lik den vid Vandelbäcken.

Rikstråket följer i huvudsak bäckdalarna och anslutande mark men breder bitvis ut sig avsevärt åt sidorna, särskilt kring 350-metersnivån där den rika floran längs de två bäckarna sammanbinds av en serie mellanliggande örtstråk.

Det är uppenbart att berggrunden innehåller kalk. Diabasförekomster finns flerstädes längs länsgränsen öster om området - men ingen diabas sågs i området och frågan är väl om dessa vanligen tämligen hårda diabaser kan skapa förutsättningar för en såpass rik flora. Enligt berggrundskartan består berggrunden av kvartsit.

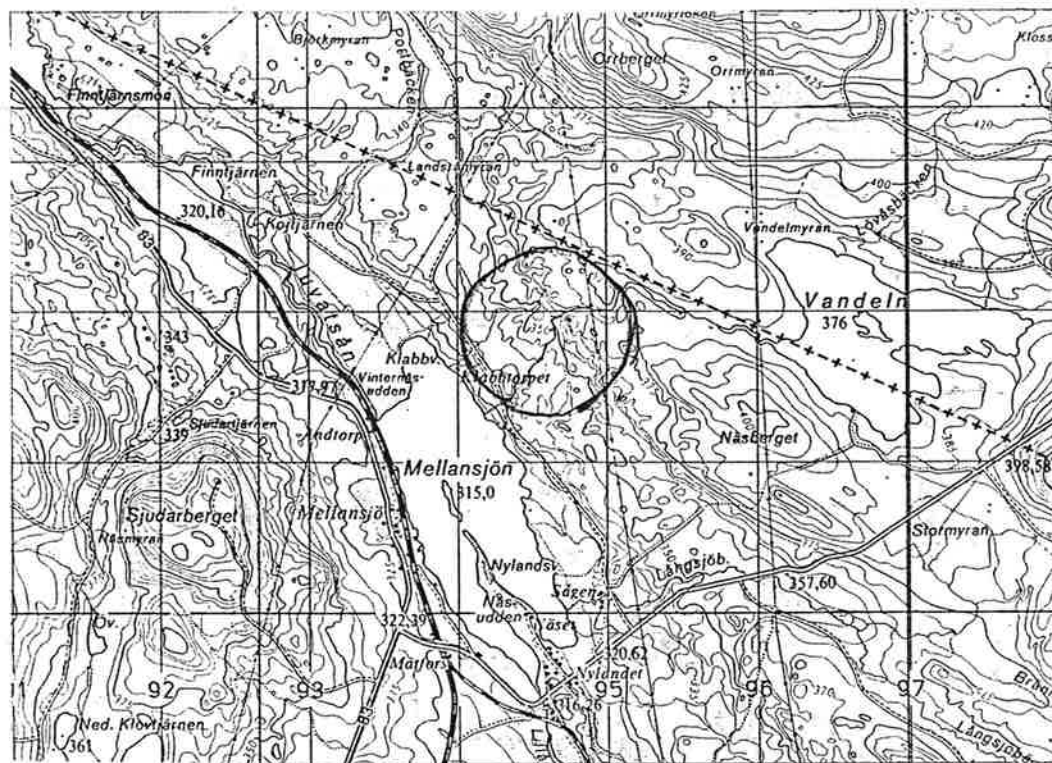
Nedan följer en förteckning över de intressantare arter som hittats i området. Artlistan grundar sej på två besök i början av juni och ett tillsammans med Rosa Wallgren den 18 juli. Det är säkert möjligt att hitta flera intressanta arter i detta stora och komplexa område. Varför inte en art som skogsfru ? Jag är nästan säker på att den finns här.

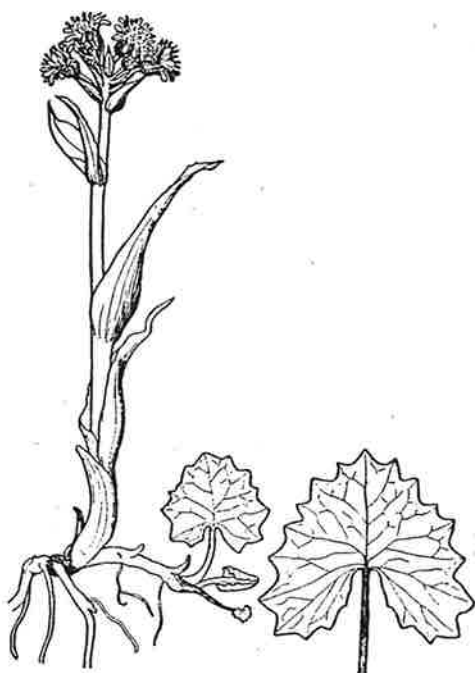
Peter Ståhl

plattlummer
 dvärglummer
 strutbräken
 örnbräken
 skogsstjbl
 lundstjbl
 trolldruva
 blåsippa
 strandgyllen
 ängsbräsma
 sumpfräne
 måbär
 hägg
 kanelros

tibast
 underviol
 skuggviol
 fjälldunört
 brunört
 frossört
 try
 olvon
 torta
 fjällskräp
 kransrams
 köseven
 piprör
 lundelm

lundgröe
 v igelknopp
 gytttrad do
 klubbstarr
 spädstarr
 taigastarr
 blekstarr
 blåsstarr
 skogssäv
 skogsnycklar
 grönkulla
 spindelblomster
 nattviol

Fjällskräp (2/5).
Ur Lids "Norsk og svensk flora"

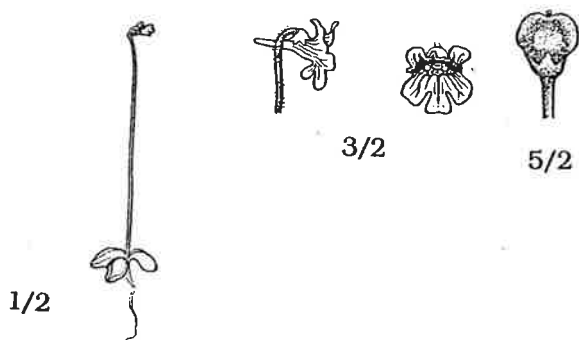
Botanikdagarna i Tänndalen 1989

Varje år sedan 1979 har Svenska Botaniska Föreningen arrangerat botanikdag i olika delar av Sverige. De två senaste åren har de hållits i Hälsingland och på Gotland. I år hade turen kommit till Härjedalsfjällen. VÅX utsände lämnar här nedan en rapport om vad som tilldrogs sig under tiden 13-16 juli.

På torsdagen var det samling i hotellet Tänndalens fjällgård där vi var förlagda. Den som ville kunde på egen hand exkurera runt hotellet. På kvällen höll Örjan Nilsson ett intressant föredrag om fjällens vegetation. Han kan detta ämne väl vilket framgår av den ypperliga Nordisk fjällflora, som Örjan är författare till. En liten anekdot som fastnade i mitt minne var den om sibirisk aster (*Aster sibiricus*). På 70-talet omfattade Nordens bestånd endast 4 till synes sterila plantor som växte på norra stranden av sjön Aursundet mellan Brekken och Röros. En dam som bodde i närheten fick dock plantorna att blomma och sätta frö genom att vattna dem med "blomstra"! Vid ett privat kvällsbesök på platsen kunde jag och mina följeslagare konstatera att beståndet numera omfattar flera tiotal plantor och dessutom hade man flera tiotal plantor uppdrivna från frö som skulle planteras ut senare i sommar. Utan parets Sakrisvoll insatser hade vi idag varit en växtart fattigare i Norden!

Fredagens exkursioner var tre till antalet. Deltagarna kunde välja mellan Hamrafjället med Carl-Fredrik Lundevall som guide, Grönfjället under ledning av Örjan Nilsson eller en tur längs Ljusnans dalgång. Jag valde turen till Grönfjället.

Från vår parkeringsplats nordväst Skäravagsvallen kunde vi direkt stega ut i ett rikkärr med bland annat risvide, fjällnycklar, blodnycklar, brudsporre, hårstarr, gullspira etc. Efter rikkärret gick vi genom fjällbjörkskogen med nordisk stormhatt (förstås), vitsippsranunkel, kransrams, hässlebrodd och storgroë förbi en del kärr innehållandes blodnycklar, brudsporre med mera till Öjönån. Vi följde ån upp på kalfjället och kunde studera rikligt med vippvedel. Vi fick veta att man (läs Örjan) kan artbestämma rosenbinka på 30 meters håll (på mer än 30 meters håll torde förväxlingsrisk med fjäll-, vit- och svartbinka föreligga, min anmärkning). På kalfjällets kalkfjällhed studeras myrull (riklig), fjällnörel, smalviva, fleraxig sävstarr, fjällsippa och ytterligare trevligheter. Vi avslutade med en brant på Grönfjällets västra sida med bland annat taggbräken, grönbräken, fjällbräcka, spädbräcka och isvedel innan vi vandrade åter till vår utgångspunkt. Som helhet en mycket givande 7 km-vandring.

Dvärgtätört
Ur Lids "Norsk og svensk flora"

Tätört
Ur Lids "Norsk og svensk flora"

På kvällen höll Svenska Botaniska Föreningen ett årsmöte. Efter mötet berättade Bengt Danielsson om projektet Härjedalens flora som han driver. Intressant var att studera statistik över olika arters minskande och expanderande. Siffror från Härjedalens senaste flora utgiven 1908 och Bengts eget nya material:

Minskande arter				Ökande arter			
	1908		1988		1908		1988
Blåklint	5	->	0	Gatkamomill	0	->	57
Vitblära	5	->	1	Nysört	0	->	112
Klätt	10	->	0	Stormåra	0	->	100
Råglosta	5	->	0	Ängsklocka	4	->	27
				Gulsporre	2	->	30
				Fältarv	0	->	27
				Rödnarv	0	->	10
				Backskärvfro	0	->	153

Som avslutning visade Bengt föredömligt vackra bilder från olika platser i Härjedalens fjälltrakter. En sen kvällsexkursion gav 5 stycken bävvar i Tännån, liksom en blå kärnhökhane som attackerades av en stenfalk.

Under lördag kunde man välja mellan en repris av exkursionen till Hamrafjället eller en tur till Torkilsstöten med Bengt Danielsson och Lena Jonsell som ledare för varsin kärlväxtgrupp samt Roland Moberg som ledare för en lavgrupp. Jag valde denna dag att studera kärlväxter på Torkilsstöten tillsammans med Lena. På vägen över Flatruet gjorde vi ett stopp för att titta på dvärgtätört som vi idag fick se blommande. Det är en liten rackare som man lätt förbiser.

Torkilsstöten påminner mycket om det atrika fjället Stor-Mittåkläppen, med undantag av att renar och rensk-flukt saknas vilket är en fördel för den botaniskt intresserade (Stor-Mittåkläppen är tyvärr på tok för hårt renbetad nuförtiden). Torkilsstöten är mycket lättillgängligt. Bilväg leder till fjällets fot. På Torkilsstöten noterade jag ett 80-tal arter varav polarvide, risvide, fjällnörel, stennarv, gulldraba, spädbräcka, isvedel,

vippvedel, lappvedel, smalviva, gullspira, dvärgyxne, bruntåg, enaxig sävstarr, fleraxig sävstarr, hårstarr, svedstarr och borststarr tillhörde de intressantare arterna. På de närbelägna Helagstopparna (14 km fågelvägen) kunde vi skåda nysnö.

Kvällsföredaget hölls av Stefan Mörtberg en fjällgårdens ägare. Vackra bilder av myskoxar hörde till de mest minnesvärda. På söndagen kunde de som ville följa med Carl-Fredrik Lundevall till Lill-Skarven. Själv begav jag mig dock till Oppli i Hälsingland för att ladda uppför inventerarmötet i Hennan efter det att jag tillsammans med Åke Ågren och Gunnar Nilsson konstaterat att vädret inte var så bra för fotografering på Hamrafjället.

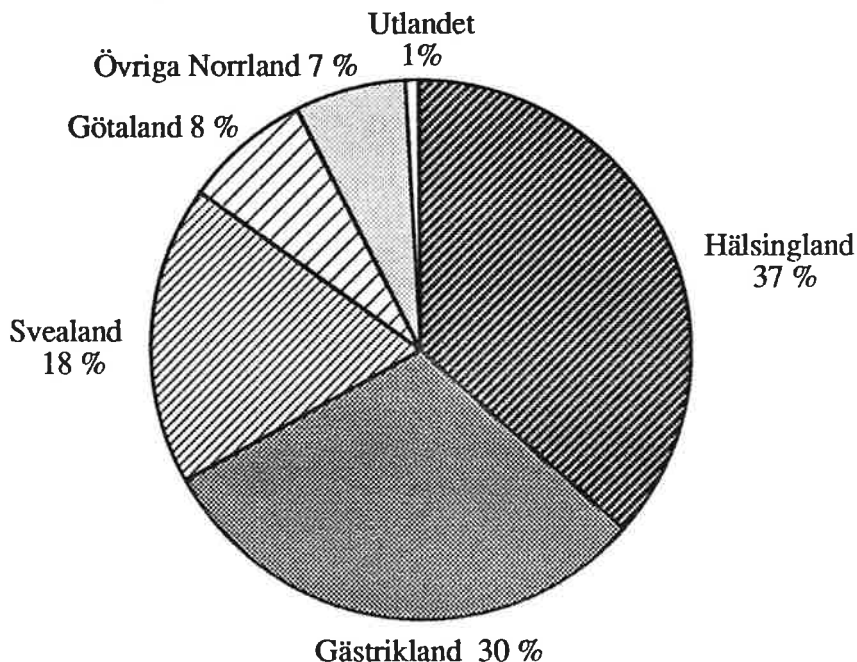
Slutsats: Om du vill se fina växtlokaler med många arter skall du ta tillfället i akt att följa med på botanikdagarna. Nästa år kommer de att hållas i Västergötland.

Bengt Stridh

Dvärgyxne
Ur Lids "Norsk og svensk flora"

Medlemmar i GÄBS 1989-09-10 (199 st)

Har du undrat var GÄBSarna är bosatta? Här är en 18-i-topp lista uppgjord efter våra medlemmars postadresser:

1.	Gävle	36	10.	Hofors	4
2.	Uppsala	15		Stockholm	4
3.	Hudiksvall	13	12.	Delsbo	3
4.	Bollnäs	8		Edsbyn	3
	Ljusdal	8		Falun	3
6.	Arbrå	5		Korskrogen	3
	Järvsö	5		Skutskär	3
	Sandviken	5		Valbo	3
	Söderhamn	5		Viksjöfors	3

HENNANMÖTET 17-19 JULI 1989

Sjön Hennan är en av Hälsinglands största sjöar. Den ligger utsträckt i botten av en lång och djup dalgång och markerar på detta sätt den forna vik av Ancylussjön som under istidens slutskede sköt in mot nordväst från Ljusdal och sträckte sig upp till den nuvarande 240 metersnivån. I ena änden av sjön ligger guldgrävarbyn Ramsjö i den andra samhället Hennan. Det senare är nog mest berömt för sin kondomfabrik - i varje fall inte för sin flora. Samhället omges åt alla håll av vidsträckta skogsmarker som besökts av mycket få botanister före och under hälsingeflorainventeringen. Något undantag finns dock bl a Huskanäsberget som utgör en dramatisk kontrast till alla rundkulliga hälsingeberg. Berget hyser bl a fjäll- och tuvbräcka i det väldiga ostvända bergsstupet. Känd är också Lindmoren med sin rika lundflora. Därutöver finns en del noteringar från Hennan och Ramsjö som tidigare utgjorde stationer längs inlandsbanan och en chans till strandhugg för genomresande botanister.

Så över till själva inventerarmötet som blev det 8:de i ordningen. Som vanligt blev det tre intensiva dagar med full aktivitet från 0800 till 2400. Maj Johansson hade arrangerat de praktiska detaljerna god mat och logi. Föreläggning hade hon ordnat på Väljegården som fylldes av 17 inventerare och sådant som omöjligt kan undvaras i dessa sammanhang t ex floror, artlistor, data-listor, kartor, IR-flygbilder, gummimadrasser, sovsäckar, stereoluppar, växtpressar och ett betraktningsinstrument för flygbilder.

De yttre förutsättningarna var alltså goda.

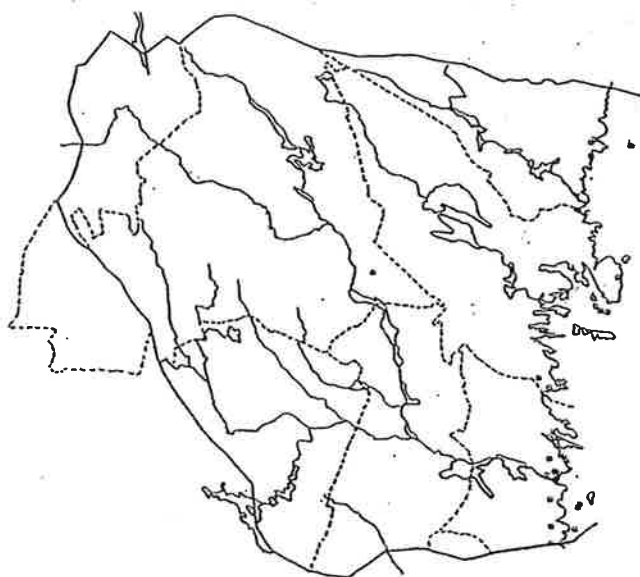
9 rutor inom en radie av 2 mil från Hennan in-

venterades - Nästan alla visade sig vara ordinära artfattiga hälsingerutor som inte bjöd på så många överraskningar. I rena skogsrutor hittades omkring 230 arter. Bland de fynd som jag uppsnappade fanns bl a följande: **topplåsbräken** vid Sundsvallen (16F8h), **kung Karls spira** (återfynd) i 16G5b, **storgroë** i 16G 8a, **brudsporre** och **fjällnejlika** (återfynd) i 16G6c, **knylhavre** i 16G6a och **brunag** i 16G6c och 16F9j. Flera fynd gjordes också av **rödkämpar**, **pipdån**, **klubbstarr**, **klibbal**, **blåsippa** och **fjällskära**. De riktigt stora rariteterna saknades dock.

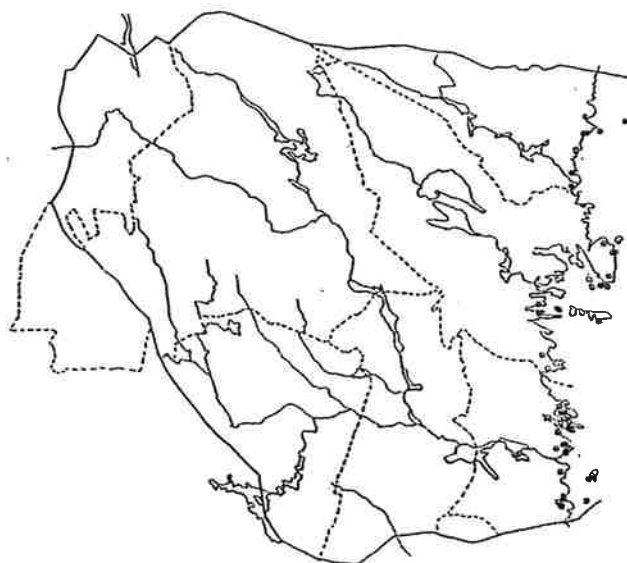
Själv undvek jag Hennantrakten och valde istället att komplettera några rutor norr om Ramsjö som jag tidigare påbörjat. Detta hörn av landskapet verkar generellt något rikare och en viss kalkpåverkan av okänt ursprung gör sig gällande här och var. Den minnesgode erinrar sig säkert vårt allra första inventerarmöte i Ramsjö då bl a **taigastarr**, **axag** och **kransrams** påträffades. Nu hittades **smaldunört** och **trådfräken**. Jag och Rosa Wallgren gjorde också ett försök att hitta igen de gamla lokalerna för **sjöranunkel** vid Enan och Våsån. Tyvärr förgäves. Då blev jakten efter **fjällven**, **Agrostis mertensii** mer lyckosam. Två lokaler hittades - De första i Ramsjö. Avslutningsvis for vi till Näsberget och kunde komplettera områdets rika flora med bl a **köseven** - **Agrostis clavata** som också är ny för Ramsjö socken och ungefär fynd nr 8 i ordningen.

Inventerarmötena har med åren blivit allt effektivare. Vid Ramsjömötet 1984 inventerades 2 rutor medan Hennanmötet resulterade i ca 11 färdiga rutor (en del var dock nästan färdiga innan mötet). Därmed har ytterligare ett hål på den botaniska kartan fyllts ut.

Peter Ståhl

Östersjötåg
(*Juncus balticus*)

Salttåg
(*Juncus gerardii*)

NORDLIG ANISTICKA FUNNEN NÄRA GRÖNTJÄRN I LJUSDAL

Nordlig anisticka, *Haploporus odoratus*, är en mycket känd, mycket eftertraktad men mycket sällsynt svamp. Den är känd av norrländsk allmog sedan urminnes tider för sin goda dofts skull. Enligt somliga användes den i linneskåpet för att sänglinnet skulle lukta gott. Linné skriver i sin lappländska resa 1732 om denna ticka, som förevisades för honom i Lyckseletrakten, att den fordom bruktes av ungar till att framkalla kärlek hos pigorna och förvärva deras ynnest.

Den har alltså varit mycket eftertraktad ända till dess vi under de senaste 50 åren har översvämmats av parfymer och blivit både övermätta på dofter och okänsliga för de fina nyanserna. De som växte upp med anisticka i linneskåpet kan berätta att doften räckte i månader och år. När doften försvagades kunde man återuppliva doftkällan genom att skära en tunn skiva av svampen, så att en ny snittyta blottades. Dessa personer är nu gamla, och om de har haft kraft att söka tickan i skogen under senare decennier så har de i allmänhet blivit besvikna. Tickan har nämligen blivit allt sällsyntare på grund av gammelskogens försvinnande.

Den nordliga anistickan kräver gamla sälgar i skuggig och fuktig granskog. Det moderna skogsbruket har röjnings- och gallringsplikt och favoriserar barrvirket på lövträdens bekostnad. Därför blir nu inte många sälgar gamla och granskogen inte särskilt tät. Trots att jag sedan åttiotalets början aldrig går förbi en gammal sälg utan att titta efter om den hyser några intressanta lavar eller tickor, har jag aldrig träffat på arten.

När nu Gösta Larsson i Tallåsen har upptäckt denna raritet är det en stor sensation. När han visade mig tickan förstod jag också varför jag aldrig råkat på den förr. Skogstypen där den växer är sällsynt. Nästan aldrig ser man så många gamla sälgar tillsammans i fuktig granskogsmiljö. Jag är också ganska säker

på att jag inte skulle ha missat den om den hade kommit i min väg. Den är nämligen ganska stor och iögonfallande, gräddfärgad och genom sin goda lukt omisskännlig. Inte heller vår svampexpert, Malte Edman i Arbrå, som har kontrollerat artbestämningen, har sett den tidigare, trots att han ständigt är på jakt efter urskogssvampar.

På grund av att nordliga anistickan är så attraktiv publicerar jag inte lokalens exakta läge. Den växer på södra sidan av den dalgång i Ö - V riktning där Gröntjärn ligger. Sluttningen vetter alltså mot norr och är ganska brant. Markvattnet kommer i dagen på flera ställen i närheten i form av ett myrstråk och fuktigare granskog. I denna sluttning finns flera blocksänkor som tidvis är torra och tidvis vattenfyllda, och som är vegetationsfattiga. Kring en sådan blocksänka med c:a 20 m diameter står några grova sälgar, somliga döda eller döende, andra vitala. De är inneslutna i granskog och tickan växer i skugga. Själva blocksänkan är belamrad med fallna stammar.

Tickorna växer på levande stammar på en till tre meters höjd, ibland flera stycken på samma stam. De är $\frac{1}{2}$ - 1 dm stora, konsolformade med undersidan långt bågformigt nedlöpande och därför mer synlig än översidan. De är gräddvita och lukten är kumarinliknande, men angenämare än den kumarindoft som finns i bladen av vårbrodd, hässlebrodd, sötgräs och myskmåra.

Tickans utbredning framgår av kartan, som är tagen ur Skogsstyrelsens "Floravård i Skogsbruket". Där säger man också att den troligen är försvunnen från lokalerna i Dalarna, där den hittades 1897 och i Hälsingland, där den sågs år 1900. Den klassas i samma publikation i hotkategori 2 i skalan från 0 (utdöd) till 6 (oklar status). Lokalen är alltså starkt skyddsvärd och dessvärre också starkt hotad. Skogen där ska i stort sett brukas som 99.9% av Hälsinglands skog, med kalhuggning, föryngring, röjning och gallring. Svampen tål inte detta. Ett lagom stort skogsområde med lokalen i centrum måste avsättas som reservat, om den nordliga anistickan ska kunna kvarleva. Avverkning kan nog accepteras inom reservatet,

men i så fall i form av blädning - plockhuggning - som inte dramatiskt ändrar lokalklimatet. Alla säl-
gar, även uppväxande generationer, måste lämnas.
Markägaren, Stora, informeras nu om detta, med en bön
om att förverkliga ett reservat där.

Anders Delin

Utbredning för nordlig anisticka (*Haploporus odorus*) enligt
"Floravård i skogsbruket - artdel".

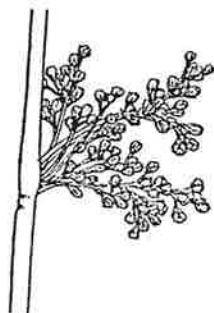
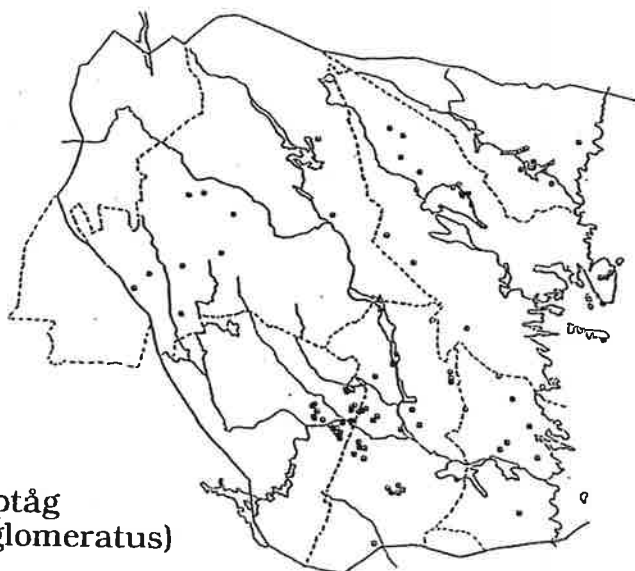
Nordlig anisticka (*Haploporus odoratus*)

Juncus i Hälsingland

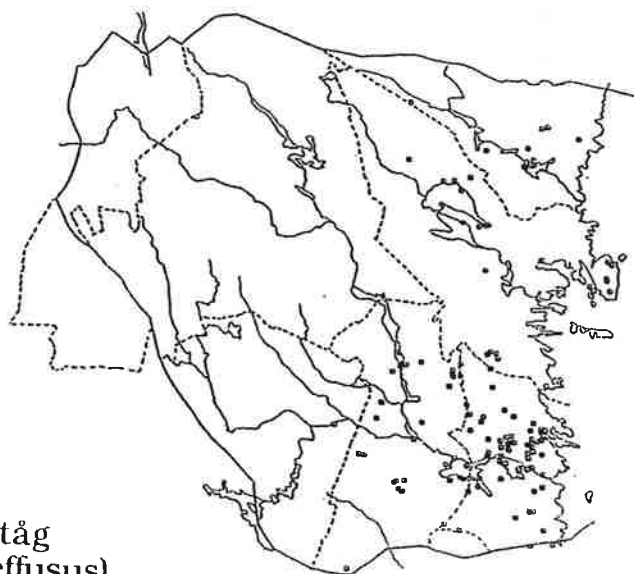
Här kommer utbredningskartor för arterna i släktet *Juncus*, utom för *Juncus filiformis* (allmän i hela landskapet) och *Juncus trifidus* (1-2 fynd). Kartorna har framställts av Björn Wannberg, GÅBS egen datorguru.

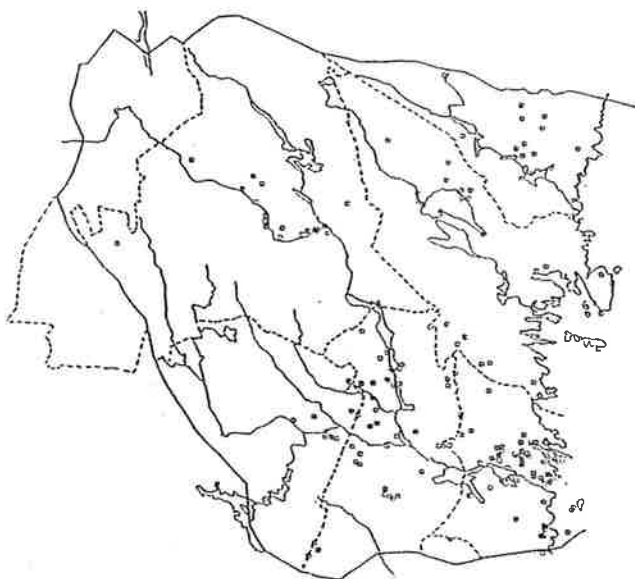

Knapptåg
(*Juncus conglomeratus*)

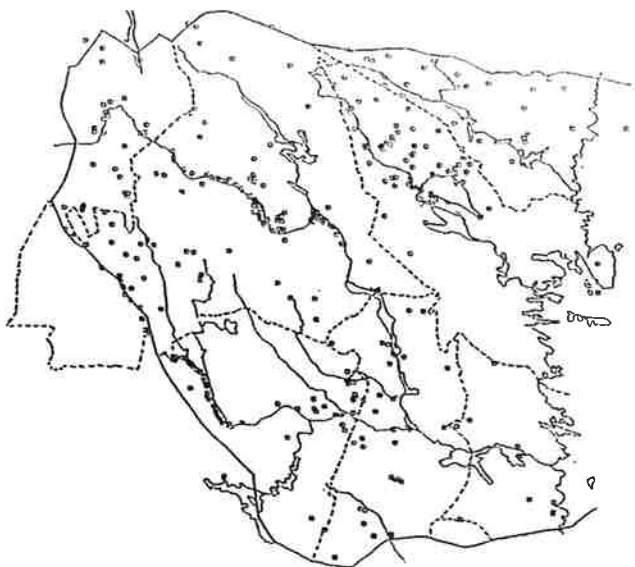

Veketåg
(*Juncus effusus*)

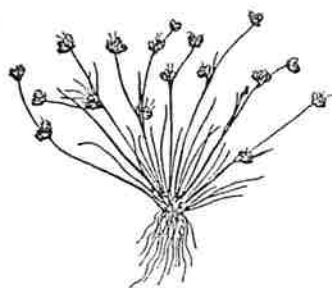

Ryltåg
(*Juncus articulatus*)

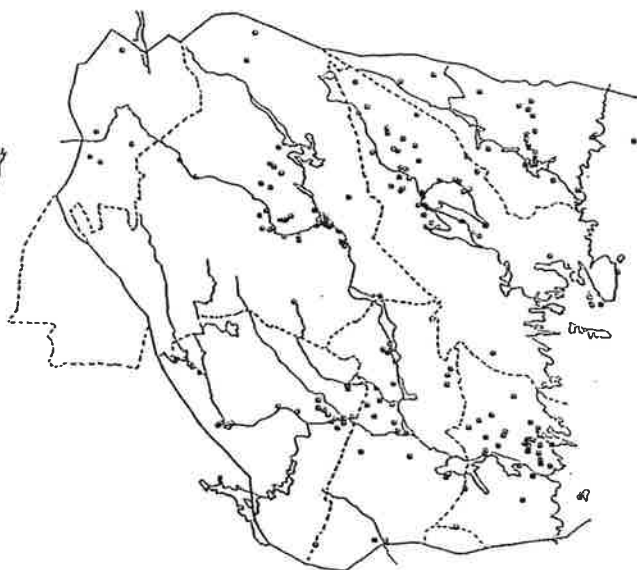
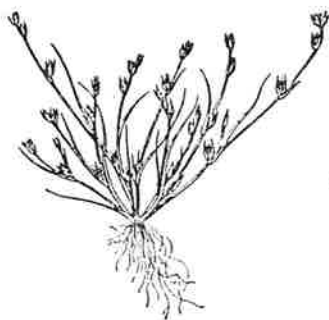

Myrtåg
(*Juncus alpinus*)

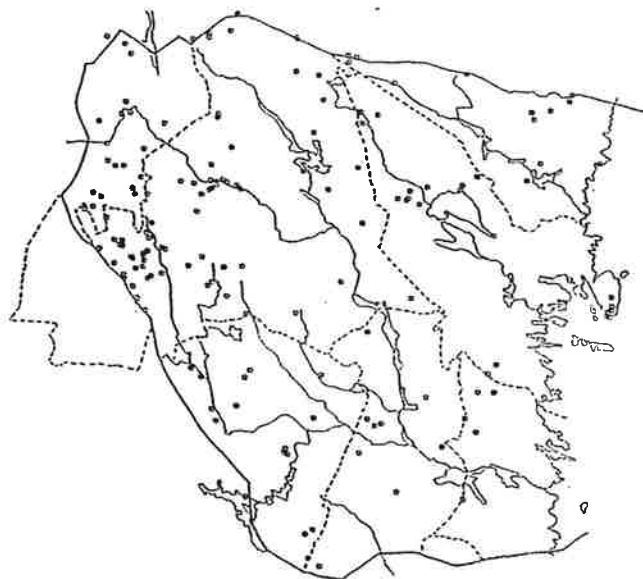

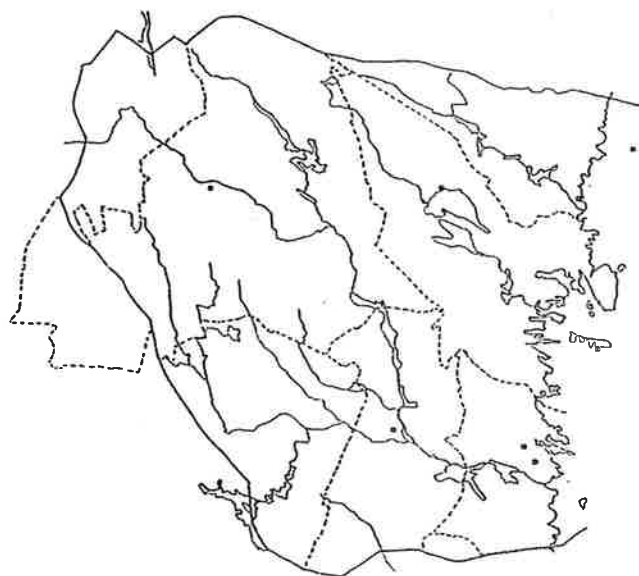
Löktåg
(*Juncus bulbosus*)

Vägtåg
(*Juncus bufonius*)

Dytåg
(*Juncus stygius*)

Stubbtåg
(*Juncus compressus*)

ROSORNA I TORSÅKER

Barbro Risberg

Att vildrosorna är ganska spridda i odlingsbygden i Torsåker är lätt att konstatera även för en tillfällig besökare. Särskilt i år har blomning och fruktsättning varit mycket riklig. Vid midsommartid prunkade nyponrosbuskarna av de vackra, ljusst skära blommorna. Blandat med dem fanns en och annan iögonenfallande vitblommig hartsros. Vanligen såg vi dem genom bilfönstren på väg mot någon mer avlägsen inventeringsruta på myr eller i skog. Då väcktes intresset för att titta lite närmare på de vilda rosorna. Att det fanns kanelrosor i grönstensområdet på Söderåsen och en och annan vresros vid vägkanterna kände vi också till.

Det var alltså utgångsläget när Lennart och jag började med våra cykelturer längs små och stora vägar i odlingslandskapet i Torsåker. Rosorna är så gott som uteslutande vägkantsväxter i kulturlandskapet, bortsett från kanelrosen, den mest skuggtåliga arten som ibland kan stå en god bit från vägen inne i dungar och snår.

Vi har cyklat nästan alla vägar vi hittat på kartan genom odlingsbygden. Det har blivit ca 15 mil. Vi har artbestämt och bokfört varje ros vi sett. De vanligaste arterna är nyponros (R. dumalis), kanelros (R. majalis) och hartsros (R. villosa). Av dem har vi hittat sammanlagt 532 buskar eller snår fördelat enligt följande

nyponros	352 st	66 %
kanelros	95 st	18 %
hartsros	85 st	16 %
SUMMA:	532 st	100 %

Den intensivt brukade jordbruksmarken i centrala Torsåker har nästan inga rosenbuskar. Mera anmärkningsvärt kanske det är att gamla odlingsbygder med lång kontinuitet som Nyhyttan och Gammelstilla också helt saknar rosenbuskar fastän betingelserna påminner om dem som finns på många andra ställen där det finns gott om rosor.

Så snart miljön i odlingslandskapet blir lite mer omväxlande och spannmålsodlingen inte är ensidig, utan betesmarker och vallodlingar finns med så dyker nyponrosen upp på vägrenar och åkerholmar. Den är ofta högvuxen med de karakteristiskt böjda unga skotten. Buskarna är ofta solitära, och om många växer tillsammans är de distinkt avgränsade i motsats till kanelros och hartsros som är snårbildande. Ibland är den mycket rikligt förekommande som i Berg och Kalvsnäs. På åkerholmarna samsas den ibland med kanelrosen.

Kanelrosens snår kan ha stor utsträckning. När vi gjort en notering om kanelros har det i regel varit ett snår som avses. Av den anledningen är det svårt att få riktigt rättvisande jämförelsesiffror. Eftersom kanelrosen också förekommer på andra lokaler än vägkanter är den förmodligen underrepresenterad i vår inventering. En oväntad insikt som vi fått är att nästan alla kanelrosor finns i ett stort avgränsat område i socknens östra

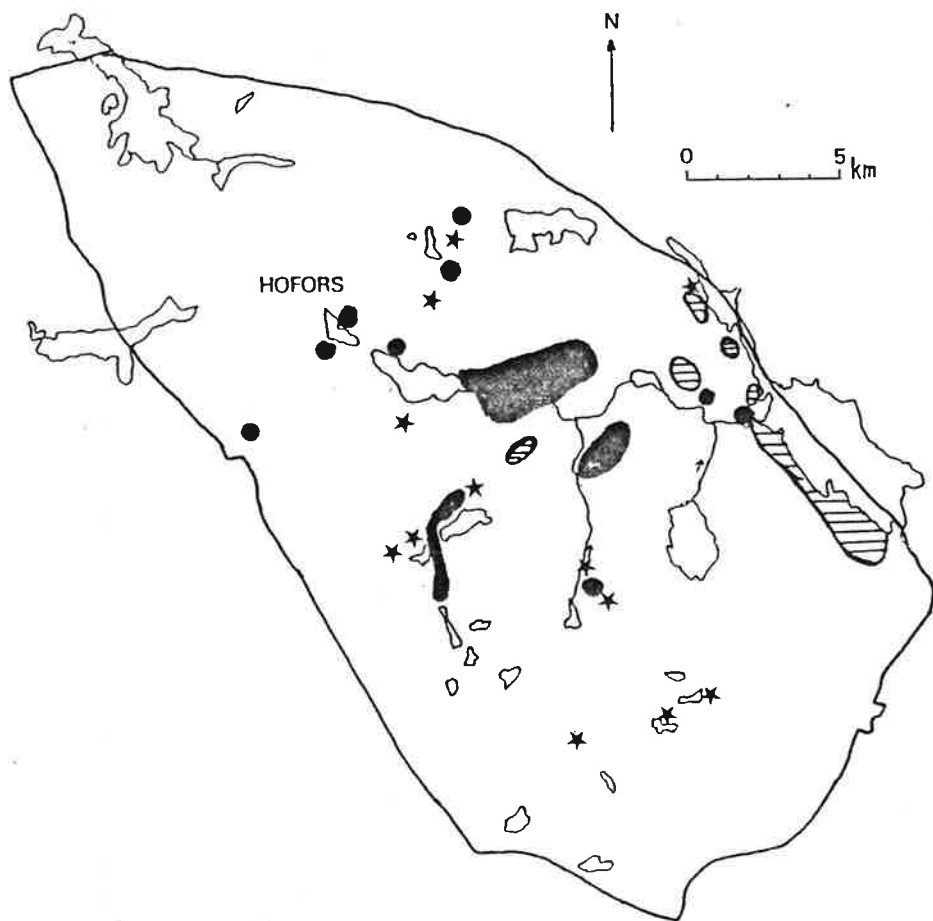
del i det småbrutna och delvis ålderdomliga jordbrukslandskapet vid sjöarna Ottnaren och Ältebosjön. Här finns det gott om lövskog och dungar företrädesvis med asp. I randen av dessa lövskogspartier står kanelrosen. En annan art som påfallande ofta gör den sällskap är stor blåklocka.

Tydligt är också att kanelrosen planterats in i de gamla gårdarnas trädgårdar i detta område. En anmärkningsvärd iakttagelse gjord i början av september är att flera buskar blommat om rikligt, samtidigt som de var fulla av mogna nypon.

I utkanten av byn Stenshyttan gjorde vi i början av juli ett fynd av en för oss obekant ros. Det var några buskar som med sitt litet krypande växtsätt påminde om kanelros, men blommorna var fyllda och ljust skära. Det var kanelrosvarieteten R. majalis var. foecundissima, bukettros som vi hade hittat. Förmodligen är den kvarstående efter odling. Numera finns inget på platsen som påminner om bebyggelse. Högvuxen hundäxing avslöjar kulturpåverkan. Kanske är också de två brakvedsbuskarna på platsen en gång planterade. De är de största jag sett i våra trakter, drygt 2 m höga och med en största diameter ungefär lika stor.

Hartsrosen blandar sig också med bestånden av nyponros, men framför de andra arterna är den utmarkernas ros och den som vågar sig längst bort från kulturbygden. Den har många karaktéristiska drag som underlättar bestämningen. Bladen har en blågrön färgton. I luppen ser man de talrika glandlerna, som är upphov till doften av kåda, som man känner mycket tydligt när man gnuggar bladen. Nyponen som är håriga mognar tidigt jämfört med övriga arter och

TORSÅKERS SOCKEN

- område med nyponros
- ansamling av nyponros
- område med kanelros
- ansamling av hartsros

börjar rodna redan i början av augusti. Ibland är den vitblommig, men frekvensen av vita blommor återstår att ta reda på.

Under vår inventering har vi också stött på några överraskningar. I mitten av juli kom vi åkande i bil mot Kratte masugn. På en vägslänt upptäcktes ett stort bestånd av stora blåklockor. Vi stannade för att räkna dem och såg att de befann sig i fint sällskap med rikligt med darrgräs, jungfrulin och harmyn-ta. Lite längre upp i slänten stod några rosenbuskar som väckte min uppmärksamhet därför att de var så småblommiga. Jag misstänkte någon trädgårdsflykting och bröt en kvist för att examinera hemma. Det som var lätt att iaktta var de rödbruna glandlerna på såväl foderblad som bladundersidor och bestämningsnyckeln i Krok-Almquist ledde direkt fram till äppelros (R. rubiginosa). När jag kommit dit kontrollerade jag doften och den stämde verkligen in, liksom kontroller i annan litteratur. Den natten låg kvisten i sovrummet och vartefter den torkade kändes äppeldoftan ännu tydligare och blev märkbar i hela rummet. Äppelrosen befinner sig i Torsåker på randen av sitt naturliga utbredningsområde i Sverige och det är förstås svårt att veta hur den hamnat här. Jag bedömer dock lokalen som naturlig. Senare har vi också hittat äppelros vid en vägkant ungefär 1 km från den första fyndplatsen och även en buske på samma lokal som pimpinellrosen (se nedan).

En art som också är sydlig är stenrosen (R. canina). En kvällspromenad på sensommaren bjöd på en ros med tillbakavikta, nästan intill nyponet tryckta foderblad. Den hade jag spanat efter länge. Det var inte mer än några hundra meter hemifrån som de två buskarna stod. Övriga karaktärer som den bukettformade

märkessamlingen och de glansiga bladen stämde också. När sommaren nu passerat har jag fått tillfälle att följa ytterligare ett kännetecken för arten. När vi nu snart är i mitten av september har nyponrosens frukter blivit klarröda, hartsrosens djupt blodröda och kanelrosens mjuka "smörnypon" genomskinligt lingonröda efter den första frostknäppen. Där kontrasterar stenrosen genom sina fortfarande helt gröna nypon. Den kallas ju också för vinternypon eftersom frukterna inte mognar förrän på senhösten eller vintern. Senare under inventeringen har vi också funnit två buskar på en annan lokal.

Rosor är ju ofta trädgårdsväxter och några av de planterade arterna kan stå kvar långt efter att bebyggelsen försvunnit. Andra arter "klättrar" gärna över staketet och sprids. Den odlade ros som lättast smiter är vresrosen (*R. rugosa*). Jag har fått det intrycket att de tre vanligaste arterna nyponros, kanelros och hartsros i stort sett har nått sin fulla spridning, då de flesta lämpliga marker är koloniserade. När det gäller vresrosen kan man förmodligen vänta sig en expansion. Den är huvudsakligen en vägkantsväxt, men i kontrast mot de övriga rosorna etablerar den sig också vid de stora, mest trafikerade vägarna, med krypande plantor som bildar långsträckta snår. Kanske är det vägsaltet som gynnar denna ursprungliga havsstrandsväxt, eller snarare missgynnar andra arter och ger den försprång i konkurrensen. I Torsåker har vi hittat den förvildad på sju lokaler.

Daggrosen (*R. glauca*) är också en art som vandrat ut från trädgårdarna. Den är mycket lätt igenkänd på sina blådaggiga blad och de små brunaktiga nyponen. Från andra håll är den känd som banvallsväxt. Så står den också på ett ställe i Torsåker. För övrigt har vi gjort de återstående fyra fynden i närheten av bebyggelse.

För att göra listan komplett skall jag också ta med de fynd vi har gjort av två andra kulturflyktingar. De båda finns på en lokal vardera. Det är pimpinellrosen (R. pimpinellifolia) som på en ruderatmark där man ibland slängt trädgårdsavfall bildat ett jättesnår. En mer naturlig växtplats har kamtjatkarosen (R. kamschatika) valt. Den står i kanten av en öppen betesmark på andra sidan vägen vid en gård i Bagghyttan.

Detta har vi alltså lärt oss om släktet Rosa under våra cykelturer i Torsåker. En trevlig bieffekt har varit att samtidigt hitta några fler av jordbrukslandskapets arter, t ex rödtoppa. Förutom de två tidigare kända lokalerna har vi hittat tre nya. Det mest bestående intrycket gjorde ändå den kornåker mitt i kyrkbyn som var full med blåklint. Arten har vi ofta hört berättas om och har fått gamla fynd dokumenterade i flera fall. Nu blev det första gången vi såg den med egna ögon i våra trakter.

En outhärlig följeslagare vid artbestämningen har varit Ulf Malmgrens uppsats om släktet Rosa i Sverige i Svensk Botanisk Tidskrift 80: 209-227. I den uppsatsen finns en bra bestämningsnyckel och utförliga artbeskrivningar.

Till sist en liten gåta med anknytning till ämnet: Vi är fem bröder. Två av oss har helskägg, två är slätrakade och den femte har skägg bara på ena kinden. Vilka är vi ?

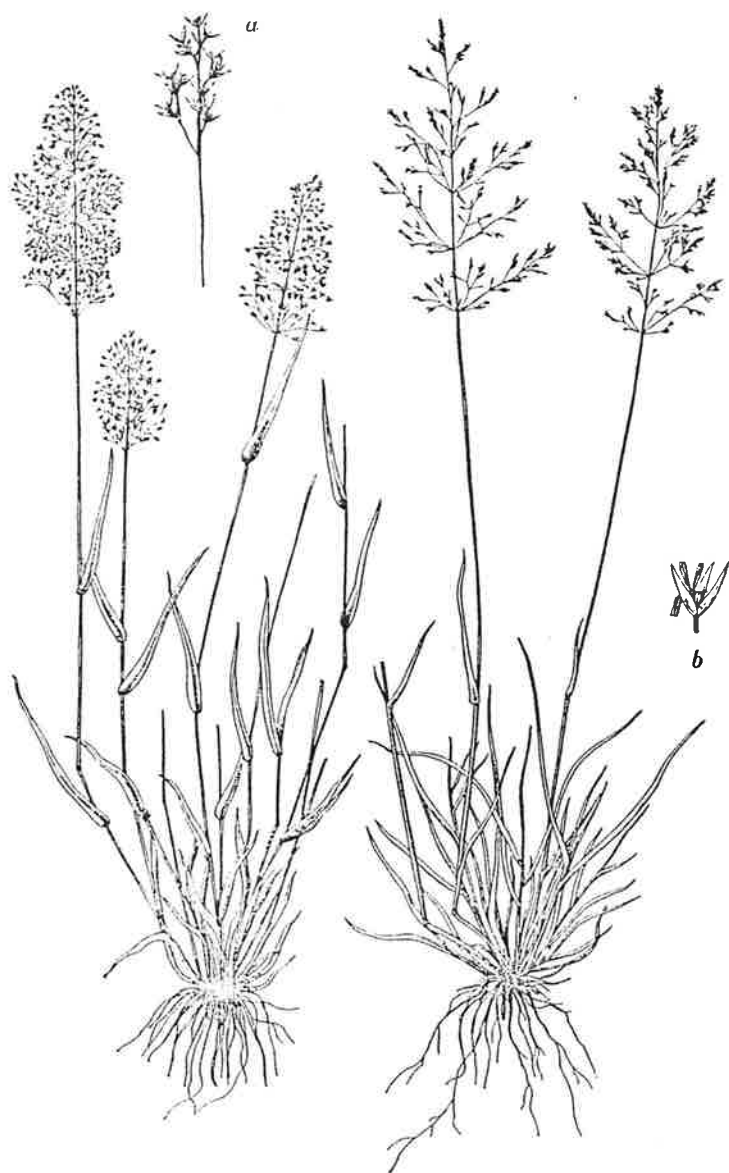
Dagen då allt stämde

Kvällen efter att vi avslutat inventerarmötet i Hennan (16-19 juli, reds anm) gjorde Anders Delin och jag en utflykt till en storgröelokal jag hittat tidigare under sommaren. Väl där undrade Anders lite försynt om jag hade kontrollerat rödvenstuvorna för när det ser ut så här kan det växa köseven (*Agrostis clavata*). Jag hade ju tidigare inte haft några tankar på köseven. Vi letade men det var rödven som växte där.

Kvällen efter skulle jag göra en lista i "min" ruta 16G5A på en lokal jag tidigare gått över och sett skogssallat. När jag kommer en bit in i området började en liten klocka ringa i bakhuvudet. Det var så här Anders hade sagt att det skulle se ut när man bör ta en närmare titt på rödven. Första tuvan jag tittade på var rödven, men nästa den såg konstig ut. Mycket skirare och slakare vippa, en annan grön färg på bladen och sträva vippgrenar. Hem och kolla, efter några timmars bladdrande var jag till nittio procent säker på att det var köseven. Dagen efter skulle Bengt Stridh komma, han var då mer än vanligt efterlängtat. Även han kom fram till köseven. Förutom köseven fanns på den här lokalen skogssallat, trolldruva och blåsippa av de växter som kräver lite mer. Jag tror inte det är att överdriva när jag säger att allt stämde. Anders fina förmedlingar av hur det skulle se ut, att den där lilla klockan började ringa och att det faktiskt växte köseven där! Det är sådant här som sporrar till nya dagar med krysslistorna, och att ta en närmare titt på rödvenstuvorna.

Maj Johansson, Bäckan

Den ovan beskrivna lokalen, ca 2 km nordväst Bäckan, torde vara en av de rikaste i Hälsingland i dagsläget. På en yta av ca 1 ha växte många hundra plantor av köseven på ett några år gammalt hygge. I boken "Floravård i skogsbruket" har köseven placerat i hotkategori 3, det vill säga "Sällsynta. Arter (taxa) som fn inte är akut hotade eller sårbara men som ändå är i riskzonen på grund av en population som har en liten totalstorlek eller har en utbredning som endera är mycket lokalt begränsad eller utglesad". Reds kommentar.

Rödven, *Agrostis capillaris*, 1/3. a) toppgren, b) småax.
 Ur Nordhagens "Norsk flora".

Mera köseven (*Agrostis clavata*)

Som ni vet så är det ofta nödvändigt att få en art sig förevisad på en plats för att man skall lära sig hur den ser ut och viktigast hur den växer. Köseven är en sådan art. Trots att jag såg den på Älvåsen i Hassela 1987 så var det inte förrän jag tillsammans med Maj Johansson den 21 juli kunde gå i lugn och ro och plocka ut köseven från rödven som jag riktigt kom underfund med arten (se Majs artikel).

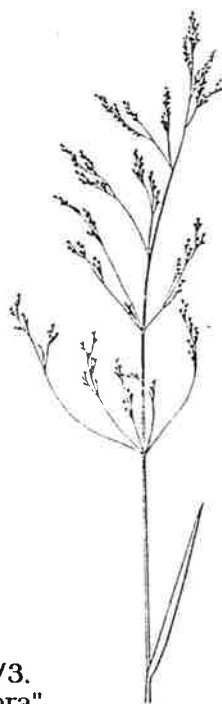
Vid den här tiden på året är den väl skild från rödven på utseendet. Köseven har en stor, pyramidformad, mycket gles och slak (slokande) vippa. Rödven har en mindre, äggformad, betydligt tätare (dock fortfarande tämligen gles) och styv (ej slokande) vippa. Tittar man närmare har köseven små ståndarknappar: högst 1/3 av yttre blomfjällets längd (rödven minst 1/2), ett snärp som är ca 2-3 mm (högst 1,3 mm på de nedre och mellersta stråbladen hos rödven) och sträva vippgrenar (nästan kala - glest strävhåriga hos rödven).

Under Hennaninventeringen hade jag tillsammans med Kenneth Olsson börjat på en ruta som ej blev färdig. Jag hade under en senare dag fortsatt inventeringen och bland annat hittat en fibbla med stjälskomfattande blad i västslutningen på Kälkaberget (16G6J4-2-). Vid det tillfället hade jag ingen flora med mig och jag hade för mig att det bara var sallatsfibblor som hade stjälskomfattande blad av de torrt växande fibblorna (kärrfibbla har också stjälskomfattande blad, men den växer fuktigt). När jag kom hem fick jag till min överraskning se i floran att även norrlandsfibblor har stjälskomfattande blad. Den artskiljande karaktären är holkskaftens hårlighet, något som jag missat att undersöka. Eftersom det var första gången jag träffat på en slik fibbla i Ljusdal/Färila-trakten kände jag mig tvungen att åka tillbaka för att kontrollera fibblan. Det blev nu trots allt sallatsfibbla eftersom holkskaftet var kraftigt hårigt, även med körtelhår.

På väg ned från berget gick jag en annan väg en tidigare eftersom det gäller att vara så effektiv som möjligt. När jag tog mig nedför en rätt kraftig brant på ett hygge med ca 15-årig tallskog med högst ordinär vegetation för trakten så kom jag till ett litet källdrags början (16F6J4924). Det rann nästan inget vatten alls där då, på en liten yta fanns blottad jord. Efter att ha snokat där en kort stund, utan att ha den minsta tanke på köseven, så studsade jag plötsligt till. Köseven, var den tanke som for genom huvudet. Mycket riktigt, de "fina" karaktärerna stämde: korta ståndarknappar och långt snärp. En icke helt oangenäm trevnadskänsla infann sig.

Bland följearterna återfanns inom 50 m² skogsfräken, majbräken, nordbräken, ekbräken, tall, gran, sälg, glasbjörk, grässtjärnblomma, hallon, stenbär, rönn, skogsnäva, amerikansk dunört, mjölkört, bergdunört, kärrdunört, blåbär, lingon, skogsstjärna, ängskovall, skogskovall, linnea, gulris, vårfryle, rödven, brunrör, tuvtåtel, gråstarr, spädstarr och harstarr. Frånsett spädstarr och möjligen amerikansk dunört (på spridning, speciellt på hyggen i dessa trakter) växte här alltså inga märkvärdigheter. Naturligt är då att följande tanke infinner sig: om nu köseven kan växa på en så här pass trivial växtplats, på hur många ställen har jag (och andra) tidigare missat den på grund av att jag inte känt till arten tillräckligt väl?. Det är också fascinerande att tänka på hur till synes slumpen styr saker och ting. Om inte Anders Delin hade frågat Maj om hon funnit köseven och om inte Maj hade hittat "sin" kösevenväxtplats och om inte jag hade åkt och tittat på den platsen tillsammans med Maj och om inte jag funnit den där sallatsfibblan och om inte jag lämnat floran i bilen när jag fann fibblan så hade jag inte hittat köseven.

Bengt Stridh

Köseven, *Agrostis clavata*, 1/3.
Ur Lids "Norsk og Svensk flora".

CAREX PALLENS (BLEK VISPSTARR) FINNS I HÄLSINGLAND

I nr 3 av denna tidning 1986 refererade jag Harri Harmajas beskrivning av *C. pallens* i Ann. Bot. Fennici 23:147-151, 1986, och ställde frågan om denna art, som står *C. digitata* mycket nära, fanns i länet. Dess säsong är kort, jag har själv inte letat särskilt mycket efter den, och ingen annan har rapporterat något fynd. I år har den emellertid dykt upp på tre ställen. På två lokaler har jag funnit den i Hälsingland och Thomas Karlsson har plockat fram ett ark i herbariet i Lund, likaledes från Hälsingland.

Mitt första fynd i Hälsingland gick till på följande vis. I samband med inventering av Varpens stränder (utvidgning av Ljusnan) tittade Per Olof-Hellgren och jag också på några strandnära betesmarker av älderdomlig typ, alltså nära nog naturbeten. Per-Olof fortsatte på andra områden med samma marktyp med målsättningen att hitta låsbräken - alltid en utmaning även för det tränade ögat. Han fann också en rätt rik förekomst i en på kartan R-märkt backe med naturbete mellan glest strödda låga block och gles tall och asp. Jag följde sedan med för att avnjuta detta fynd, och vi kröp länge och väl och fann inte bara låsbräken igen utan en artrik ängsflora med bl.a. vårfingerört, käringtand (vanlig ängsväxt längs Ljusnan, men annars inte), bockrot, odon, vit- och gulmåra, ögontröst, rödkämpar, ängsvädd, kattfot, grå-, styv-, kvast- och flockfibbla.

Blicken fixeras ju då gärna i markytan, och de fåtaliga grässtrån, som sticker upp, kommer inte i fokus utan blir lätt förbisedda. Några strån, som skymtade förbi, gav mig en association till fågelstarr, en art som knappast var väntad i denna miljö. Strån och blomblomställningar var också egentligen för stora. Det visade sig finnas mycket av denna växt, och jag tog med mig några plantor till växtpressen. Med Harmajas beskrivning och bilder som hjälp blev det snart klart att det var *C. pallens* jag funnit.

I den backen fanns ingen *C. digitata*, och lokalen var också betydligt öppnare och hade en tätare grässvål

än vispstarrrens vanliga växtplatser. Detta stämmer också med Harmajas beskrivning av *C. pallens* ståndortsval. Jämfört med *C. digitata* kräver den i Finland tydligen öppnare och varmare platser och mer basisk jordmån. Dock förekommer den inte sällan tillsammans med *C. digitata*.

I mitt minne dök nu en plats upp, som borde passa arten utmärkt, nämligen sydsluttningen av diabasbergen i Gnarp. På hemväg från Rügberg stannade jag där en dag och botaniserade i dessa enastående artrika sluttningar, bildade av den där mycket grovkristallina och lättvittrade Galtströmsdiabasen. Klippan smulas sönder under ens fingrar och lägger sig som rasjord med c:a 45 graders lutning. På de flesta ställen är skogen sluten över denna bördiga mark, men här och där lyser solen in i gläntor. På skuggiga ställen växer trolldruva, blåsippa, mabär, värärt, lönn, underviol, skuggviol, m.m. I soligare lägen finner man sandnarv, tjärblomster, rockentrav, backtrav, skogsvicker, sandviol, bockrot, vitmåra, stor blåklocka och getrams. Växlingarna mellan skuggiga och soliga partier är dock snabba, och de uppräknade arterna följer inte gränserna så noga.

Här, på Åsbergets sydsluttning, fanns åter *Carex pallens*. Den växte mest på de soliga delarna, på de skuggiga var *C. digitata* vanligare. Jag tog hem c:a åttio plantor, valda utan närmare granskning, från både ljusa och skuggiga lokaler. Under luppen var det inga svårigheter att sortera upp dessa i de två olika arterna. Bara ett par plantor förblev anonyma. Detta stämmer också med Harmajas konstaterande, att mellanformer är sällsynta på de ställen där båda arterna växer tillsammans.

Thomas Karlsson i Lund har varit vänlig och kontrollbestämt mina kollektioner från Bollnäs och Gnarp. Han har också meddelat mig att det ligger ett ark med denna art i herbariet i Lund, etiketterat "*Carex digitata pallida*, *Helsingia*, *Elias Fries*". Mina fynd är alltså inte nya för landskapet, men de första moderna.

Säsongen är ju kort för dessa arter. Efter midsommar torde det vara mycket svårt att identifiera *C. pallens*,

eftersom fruktgömmets form är den viktigaste karaktären. Nästa år hoppas jag emellertid att både Ni andra inventerare och jag själv kan komplettera vår kännedom om denna arts utbredning och ståndortskrav i Gästrikland och Hälsingland.

Anders Delin

BOTANIKCIRKLAR OM GÄSTRIKLANDS FLORA

I höst planeras en bred satsning på botanik-cirklar med Gästriklands flora som tema. Avsikten är förstås bl a att generera ett livaktigt engagemang för inventeringen av landskapets flora.

Preliminärt planeras följande cirklar:

1. VÄXTER OCH VEGETATION I GÄSTRIKLAND

Översikt över Gästriklands kärlväxtflora och vegetation, historiskt utforskande, fördjupad artkunskap, inventeringsträning, exkursioner.

Gävle:

start: sept/okt ledare: Ulf Swahn (103586)

Anmälan: Studieförbundet Gävle (tel 115445)

Sandviken:

start: sept/okt ledare: Leif Kihlström (43003)

Anmälan: Studieförbundet Sandviken (273290)

Övriga orter: En färdig cirkelplan finns och fler cirklar startas ev i Hofors och Österfärnebo/Hedesunda och på andra orter om intresse finns. Anmälan: Peter Ståhl (tel 026.145968)

2. PROJEKT GÄSTRIKLANDS FLORA

Denna cirkel är tänkt som ett forum för diskussion och arbete med organisationen av floraprojektet. Bl a metodik, organisation och sammanställning av befintliga data, litteraturstudier, herbariegenomgångar, ekonomi och alla andra praktiska problem som behöver lösas.

GÄVLE: start: sept/okt ledare: Peter Ståhl

Anmälan: Studieförbundet Gävle (tel 115445)

Kalendarium

Lö 21 okt kl. 10.00

GÄBS höstmöte hos Anders Delin, Lundnäs, Arbrå. Syftet är som vanligt att summera de viktigaste av sommarens erfarenheter. Tag med pressade växter, som Du vill ha hjälp med att artbestämma. Tag också med diabilder (max 30) för att visa växter som Du inte kan artbestämma, ovanliga växter eller vackra växtbilder, som vi kan glädjas åt då, och kanske också längre fram, på vykort eller som illustration i Hälsingefloran eller Gästrikefloran. Lunch ca kl. 13. Avslutning ca kl. 18. Välkomna!

Ti 24 okt kl. 19.00

VBF. Stefan Ericsson: Västerbottens läns florainventering. Lägesrapport. Universitetet i Umeå, hus L (Fys/Bot HuFo)

DU KOMMER VÄL PÅ HÖSTMÖTET?

Lördag den 21 oktober

INNEHÅLL

- 4 Slutspurt för hälsingefloraprojektet
Anders Delin
- 5 Efter hälsingefloran
Anders Delin
- 7 Märkliga växtlokaler i Gästrikland och Hälsingland. Nr 1.
Näsberget i Mellansjö - en för vetenskapen ny växtlokal.
Peter Ståhl
- 12 Botanikdagarna i Tännålen
Bengt Stridh
- 16 Medlemmar i GÄBS
- 17 Hennesmötet 17-19 juli 1989
Peter Ståhl
- 20 Nordlig anisticka funnen nära Gröntjärn i Ljusdal
Anders Delin
- 24 Juncus i Hälsingland
Björn Wannberg
- 28 Rosorna i Torsåker
Barbro Risberg
- 35 Dagen då allt stämde
Maj Johansson
- 37 Mera köseven (*Agrostis clavata*)
Bengt Stridh
- 39 *Carex pallens* (blek vispstarr) finns i Hälsingland
Anders Delin
- 42 Botanikcirklar om Gästriklands flora
- 43 Kalendarium